

Oversigt

over det

Kongelige danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger

og

dets Medlemmers Arbejder

i Aaret 1850.

Af

Geheimeconferentsraad og Professor **H. C. Ørsted**,
Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmænd, Selskabets Secretair.

Nr. 8.

Mödet den 13de December.

Professor Dr. Theol. *Scharling* forelæste følgende Indledning til en ny Fremstilling af Mystikeren Michael Molinos Liv og Lære.

Til de Partier af Kirkehistorien, der fortjene en nærmere Betragtning end den, der pleier at skjænkes dem, høre de saakaldte *quietistiske* Bevægelser, som imod Slutningen af det 17de Aarhundrede vakte ikke blot i den romersk-katholske, men ogsaa i den protestantiske Kirke en Deeltagelse, hvorom man nutildags i Almindelighed ikke har nogen Forestilling, da Erindringen om de didhörende Begivenheder for det Meste indskrænker sig til de korte Notizer, som i de sædvanlige Fremstillinger af den christelige Kirkes Historie knyttes til Navnene *Molinos*, Mdm. *Gujon* og *Fenelon*.

Allerede den Omstændighed, at der i de quietistiske Stridigheder forhandlede om Spørgsmaal, som langt mere umiddelbart angaae al Religions inderste Væsen end i saamange andre theologiske og kirkelige Tvistigheder, maa vække Interessen for nöiere at kjende dem. Dertil kommer, at de quietistiske Bevægelser, langtfra at staae isolerede, slutte sig til de mange andre reformatoriske Forsög, hvorpaa den sidste Halvdeel af det syttende Aarhundrede var saa rigt, og hvori der aabenbarer sig den samme Bestræbelse, som kjendes til enhver Tid, hvor de i Kirken overleverede Former for Lære og Cultus, istedetfor at være den religiöse Aands naturlige Udtryk og Understøttelsesmidler, blive fölte som trykkende og hæmmende Baand. Denne Fölelse fremkalder da en Opposition, som söger at oplöse det Faste og Stive ved de engang gjældende Bestemmelser, vender sig med større eller mindre Heflighed, men altid bittert og fjendtligt, imod disse, og söger ligesom at föde Christendommen paa ny af den friske og levende Aand. Disse Perioder höre unægteligen til de mærkeligste i Kirkens Historie. I Quietismen rörer sig det samme Princip, som egentlig giver *Jansenismen* dens höiere Interesse. *Pietisterne* lagde ingen Skjul paa, at de i Quietisternes Tænkemaade og Skjebne saae Billedet af deres eget Forhold til den herskende Kirke; og i England betragtede man Quietismen som en Green af *Qvækerisme*. Til disse bekjendte Partier knytter sig Erindringen om en Mængde andre Secter af ringere Betydning, men som alle förttes i den samme Retning, hvor forskjellige og uenige de end forresten vare indbyrdes. Som Parti har Quietismen kun en kort, men i flere Henseender særdeles mærkelig Historie; som Aandsretning peger den hen til den christelige Mystiks første Tider, hvorfra den söger sit Udspring, ligesom den vil fortsætte sin Tilværelse, saalænge Kirkens Udvikling foregaaer under menneskelig Indskrænkning. — Til Kundskab om Quietismen i den Tid, da den var Gjenstand for Begeistring og for Had, besidde vi for endeel saa rige og fortræffelige Kilder, at det ved flere Leiligheder bliver os muligt ikke blot at kjende de didhörende udvortes Begivenheder i deres Forbindelse, men endog ligesom at skue ind i de handlende Personers Sjæl og blive Medvidere i

deres inderste Tanker. Medens dette navnlig gjælder om Mdm. Gujons og Fenelons Historie, er imidlertid det Modsatte Tilfældet med Alt hvad der angaaer Qvietismens egentlige Hoved, Molinos. Det dunkle og tvetydige Lys, der udbreder sig over dette Individuums Virksomhed og Skjebne, staaer i besynderlig Modsætning til den Opmærksomhed, som begge Dele vakte hos Samtiden. Om det endogsaa ikke kan ventes, at dette Mørke vil fuldkommen opklares, förend hidtil skjulte Oplysninger engang blive bragte for Dagen, har det dog noget særegent Tiltrækkende at dvæle ved Betragtningen over et saa besynderligt Phænomen og i det Mindste at efterspore de Aarsager, som have foranlediget dets Hemmelighedsfuldhed.

Der var en Tid, da Molinos's Navn ikke blev udtalt uden med Begeistring og Ærefrygt, da det i mange tusinde Menneskers Hjerte vakte Haabet om en Fornyelse af det religiöse Liv i den Deel af Christenheden, hvor en mechanisk Ceremonitjeneste havde gjort saamange Mennesker fremmede for Religionens sande Kraft og Tröst; — men inden et Decennium var det samme Navn en Gjenstand for Afsky og Bspottelse. Molinos, der i tyve Aar blev betragtet som en Helgen, hvis Venskab søgtes af de forstandigste og ædleste Personer ikke mindre end af Verdens Store; hvem den katholske Kirkes Overhoved skjænkede sin særegne Yndest; hvis Skrifter udbredtes i den ene Oversættelse efter den anden til alle Lande, og som af höitstaaende Geistlige, endog af selve Inquisitionens Medlemmer, vare blevne anbefalede de Troende til Lære og Veiledning i christelig Fuldkommenhed; — den samme Molinos blev anklaget for at udbrede de ugudeligste Vildfarelser, beskyldt for de skjændigste Forbrydelser, hans Böger brændte, hans Tilhængere forfulgte, og han selv dömt til et eensomt Fængsel, hvor han opgav sin Aand, uden at Verden med Sikkerhed erfarede, naar og hvorledes han döde. Hvad der bevirkede en saadan Forandring, er forblevet en Gaade, hvis Lösning kun synes at frembyde Valget mellem to lige nedslaaende Formodninger, nemlig, at enten her er atter et ædelt og uskyldigt Menneske blevet et Offer for et hierarchisk Parties egennyttige Planer, og et heldigt begyndt Forsög paa at lösrive Millioner Mennesker fra Aarhun-

dreders aandelige Trældom blevet undertrykt ved oprørende Vold og trædsk Ondskab; — eller, hvad der ikke er mindre sørgeligt, at Religion og Fromhed i den tilsyneladende reneste Skikkelse har kun været Masken for den skjændigste Ryggeløshed, og en Mængde Mennesker, under Paaskud af at veiledes til Sandhed og Fuldkommenhed, er bleven indviet i moralske Afskyeligheder, der allerede af almindelige Politihensyn fordrede Hemmelighedens Slør draget over Forbrydelsens Omfang og Beskaffenhed. Under det ene eller det andet af disse Synspunkter er Molinos's Person og Skjæbne bleven fremstillet indtil denne Dag, og de faa, men modsigende Kjendsgjerninger og Beretninger, hvilke det her gjælder om at bringe i Sammenhæng, synes i lige Grad at understøtte og bestride Sandheden af enhver af disse afvigende Fremstillinger. Foruden enkelte af Molinos's Tilhængere blandt Catholikerne, hvis Røst dog snart forstummede, var det især det Parti blandt Protestanterne, hvis Aandsretning og Forfølgelser i flere Henseender maatte vække Sympathie for Molinos, nemlig *Pietisterne*, som antog sig hans Forsvar. De oversatte hans Skrifter, kommenterede dem og oplyste den sande Mening af hvad der kunde findes overdrevent eller anstødeligt deri; de samlede alle Vidnesbyrd, som talede til Gunst for Molinos's Uskyldighed og henviste til den romerske Kirkes og navnlig Jesuiternes sædvanlige Forfølgelse og Grusomhed mod Alle, som gjorde Evangeliets Sandhed gjældende mod den Overtro, Hierarchiet udbredte i egennyttig Hensigt. Men naar vi indrømme, at Mænd som *Spener*, *Francke*, *Arnold* og andre Lignende forstode bedre, end den største Deel af Datidens sædvanlige Theologer baade blandt Katholiker og Protestanter at fatte og vurdere Anskuelser og Lærdomme af den Aand og Retning, hvortil Molinos, efter sin egen Paastand i hans Skrifter, bekendte sig, kunne vi dog ikke overse, at disse hans Apologeter befandt sig langt fjernede fra den Skueplads, hvor de Begivenheder forefaldt, som her kom i Betragtning, levede under Forhold, som ingenlunde vare gunstige for en aldeles upartisk *) Opfattelse

*) Saaledes finder man følgende Ytringer af *Spener* fremhævede med Roes af *Arnold* i dennes Anleitung des Molinos' Buch *Geistlicher Wegweiser* zu lesch:

af Molinos's og hans Tilhængeres Sag, og endelig nærmest vare indskrænkede til de samme Kundskabskilder, hvortil vi endnu i vore Dage ere henviste, nemlig deels til Beretninger, der, om de end hidrøre fra Samtidige og Folk, som til hiin Tid opholdt sig i Italien, dog ved flere af de vigtigste Omstændigheder selv erklære, kun at have deres Hjemmel i det almindelige Rygte; deels til et Par trykte Smaaskrifter af Molinos, hvoriblandt rigtignok hans Hovedskrift, men hvis Beskaffenhed maaskee snarere kunde fordre Kundskab om Forfatterens Liv og Sæder til exegetisk Nøgle, end tillade, at man omvendt fra deres Indhold uddrog Slutninger om Forfatterens Levnet.

Imod de Grunde, der saaledes nærmest kun ad middelbar Vei gjøres gjældende for Molinos's Uskyldighed, vilde alligevel den almindelige Afsky og Foragt, hvormed hans Navn findes ledsaget lige ned til vore Dage hos katholske Skribenter, neppe veie stort hos os Protestanter, da hiin Vanære jo kunde ansees for en naturlig Virkning af den pavelige Banstraale, der eengang for alle havde brændemærket den Ulykkelige i det katholske Samfunds Öine. Men større Indtryk gjør et fra katholsk Side aflagt Vidnesbyrd, der hidrører fra Mænd, som stötte deres Dom over Molinos ikke blot paa den pavelige Bulle, hvorved hans *Lære* blev fordömt, men paa Indsigt i de Actstykker, som ere blevne fremlagde i hans Proces og angaae hans *Sæder* og *Opførsel*. Man finder i den beröimte franske Biskop *Bossuets* Brevvexling en Skrivelse, dateret Paris 13de Oct. 1687 — altsaa noget over en

„Wir dürffen dem Molinos kaum ohne Ungerechtigkeit etwas anders zuschreiben, als er aus seinen eignen Schriften könne überführt werden, dass es seine Meinung gewesen sey *Auch sey unserer Kirche dran gelegen, dass in Babel Unruhe sey* also dass wir wider die Quietisten nichts thun sollen, noch sie mit unserm Vorurtheil graviren. *Ja es sey viel rathsamer, dass, wo es seyn könne, man auf alle zulässige Weise ihrer Sache wider die Jesuiten, als ihre gemeine Feinde, beystehe, zum wenigsten doch verhüte, damit es nicht heisse, sie wäre auch durch unsere Beystimmung gefallen.*“ Derfor erklærer ogsaa Spener, „es gefalle ihm gar nicht, dass Molinos von einen und andern Lutheranern mit Mund und Feder angegriffen worden;“ og han beklender, „*dass sey bei ihm ein grosses præjudicium, dass diejenige Sache der Wahrheit gemäss sey, welche die geschwornen Feinde (die Inquisitores) verdammen, und dass der unschuldig sey, den diese verwerfen.*“

Maaned efter Molinos's Domfældelse —, hvori Abbed *Renaudot* ytrer for *Bossuet*, i Anledning af Molinos, om hvem formodentlig *Bossuet* har anmodet Brevskriveren at meddele sig Efterretninger, at den pavelige Bulle, som fordömte 68 af Molinos's Sætninger, var udkommen i Tryk, hvilken han derfor meente, at *Bossuet* vel allerede havde seet. „Men desforuden er der” — vedbliver *Renaudot* — „den hele Proces, der dog er for vidtløftig til at jeg har turdet bede mine Venner i Italien om at forskaffe mig en Copie deraf. Men jeg har et Udtog af denne lange Proces, skrevet med Mesterhaand, tilligemed forskjellige Breve, — Alt til Deres Tjeneste. Man behøver nogle Dage for at afskrive det Hele. Jeg har ogsaa i Udtog to af hans Disciples Proces; disses Vildfarelser vare endnu større. Jeg venter Deres Befaling angaaende alt dette. — Molinos var en af de største Skurke, man kan forestille sig. Der gives ikke nogen saa afskyelig Uteerlighed, som han jo har begaaet i en Tid af 22 Aar, uden at aflægge Skriftemaal*). Af Processen synes det, at han har tilstaaet alle disse Ting. Man bemærker der imidlertid nogle, hvilke han har nægtet. Jeg skal have den Ære at meddele Dem flere Nyheder desangaaende om nogle Dage.”

Bossuet har ved flere end een Leilighed yttret sig om Molinos og den Fremgangsmaade, der var anvendt mod denne. Han erklærer, at Rom har i denne Sag gaaet frem med megen Værdighed og Klogskab, et Vidnesbyrd, der vel ikke tør ansees for aldeles upartisk, naar man betænker den fjendtlige Stilling, som *Bossuet* indtog til Qvietismen i et sildigere Stadium af dens Udvikling. Men det maa dog bemærkes, at han i sin Polemik mod denne religiøse Retning udtrykkeligen gjør opmærksom paa, hvorledes Qvietismen som Anskuelse og Tænkemaade maa skjælnes fra den An-

*) Molinos était un des plus grands scélérats, qu'on puisse s'imaginer. Il n'y a ordures execrables qu'il n'ait commises durant 22 ans, sans se confesser. (s. Oeuvres de Bossuet, Paris, chez Boudet 1778, 4 T.) Det er vel egentlig disse *Renaudots* Ord, som have foresvævet *Nisard*, naar det i dennes Artikel: *Bossuet & Fenelon* i *Revue des deux Mondes* 1845 Juill. p.306 hedder: „Le fameux Molinos, si long temps vanté comme un prêtre consommé dans la direction, avait vécu vingt-deux ans dans toutes les ordures, dit *Bossuet*, et sans se confesser.”

vendelse, der er bleven gjort deraf, og hvorledes han er langt fra at tillægge Qvietismens Venner og Forsvarere i Almindelighed saadanne Afskyeligheder, som dem, hvori Enkelte af dette Parti, og navnlig den ulykkelige Molinos have gjort sig skyldige*). Han omtaler oftere de Skjændigheder (infamies), de afskyelige Udsvævelser (abominables excés), de forskjellige Forbrydelser (plusieurs crimes), som have fremkaldt Molinos's Fordømmelse. Man har ifølge det ovenfor Anførte Grund til at betragte disse Yttringer støttede blandt Andet til de omtalte Procesacter, af hvilke Renaudot tilbød at skaffe Afskrifter. Saameget større Haab vækkes der derfor om at faae et Lys over denne dunkle Sag, naar man træffer paa det Løfte i et af Bossuets antiqvietistiske Skrifter, den berönte *Instruction sur les états d'Oraison*, at han vil til yderligere Oplysning om Qvietismens fordömmelige Vildfarelser i et Anhang meddele de Acter, som angaae Molinos's Proces, og som ere faldne ham i Hænderne**). Man søger imidlertid dette Anhang nu tildags forgjeves i forskjellige Udgaver af Bossuets Samlede Værker, formodentlig af den samme Grund, som angives for dette Anhangs Udelukkelse i Qvartudgaven, Paris

*) J'ai omis exprés un caractere affreux des Begnards, que *Molinos* n'a pas voulu qui manquât au Quiétisme nouveau: on voit bien que j'entends par là les *infamies* qu'il a héritées de la secte des Bégards comme beaucoup d'autres excés. Je n'en ai point voulu parler, et je prie le prudent lecteur d'en bien comprendre la raison. Je pourrais dire d'abord, qu'on a horreur de telles matières; mais une raison plus essentielle m'en a détourné, et c'est qu'on peut séparer ces deux erreurs. On peut, dis-je, séparer les autres erreurs du Quiétisme de ces abominables pratiques, et plusieurs en effet les en séparent. Or, j'ai voulu attaquer le Quiétisme par son endroit le plus spécieux, je veux dire, par les spiritualités outrées plutôt que par les grossièretés: par les principes qu'il avoue et qu'il étale en plein jour, et non par les endroits qu'il cache, qu'il enveloppe et dont il a honte . . . Voilà pourquoi je n'ai point voulu appuyer sur ces horreurs . . . *Bossuet*, *Instruction sur les états d'Oraison*, Paris 1697 p. 381. *Tous ne tombent pas dans ces abominables excés et ne tirent pas de ses principes les conséquences, que le malheureux Molinos en a tirées; mais on en doit prevenir l'effet* (p. 384). — Slg. *Bossuet*, *Ordonn. et Instruct. Pastorate sur les états d'Oraison*, i Actes de la condamnation des Quiétistes p. LXVII: Il (*Molinos*) fut condamné pour plusieurs *crimes* et pour avoir enseigné des propositions contraires à la foi et aux bonnes moeurs.

***) Rome a procédé dans cette affaire avec beaucoup de gravité et de prudence; je rapporterai à la fin pour mémoire les actes, qui sont tombés entre mes mains. *Bossuet*, *Instr. sur les états d'Oraison* Liv. X. p. 386.

1744 S. VII: „fordi dets Indhold ikke hörer til *Bossuets* Arbeider.” Det findes alligevel i den förste Udgave af *Instruction sur les états d’Oraison*, Paris 1697 og förer til Titel: *Actes de la condamnation des Quiétistes*. Men man föler sig ligesaameget skuffet som forundret, naar man her, med Undtagelse af et Brev til Pave Innocentius XI fra Cardinal Caraccioli, Erkebiskop i Neapel (dat. 30 Jan. 1682), hvori Molinos end ikke nævnes, og et andet Brev (dat. 7de Oct. 1687) fra Erkebiskop Palafox i Sevilla, der lykünsker Paven til at have opdaget og straffet „den trolöse Molinos’s afskvelige Vildfarelser og skrækkelige Udskeielser, som han havde vidst ved djævelsk Kunst og Hykleri til en Tid at skjule for en uendelig Mængde Mennesker, til hvis Tal Brevskriveren tilstaaer om sig selv, at han ulykkeligviis eengang havde hört” — ikke finder andet, end *de officielle* Documenter, som ere blevne udbredte af selve Inquisitionen, og som derfor findes aftrykte i flere theologiske og historiske Skrifter, der handle om Qvietismen; nemlig et *Circulaire*, udstedet (15de Febr. 1687) af Inquisitionens Formand, Cardinal *Cibo*, indeholdende i 19 Artikler de fornemste qvietistiske Vildfarelser; *Inquisitionens Decret* (28 Aug. 1687) og *den pavelige Bulle* (20 Novbr. 1687), hvorved 68 Sætninger, som Molinos skal have vedkjendt sig at have troet og lært, men som han senere skal have afsvoret, fordömmes; og endelig *fire andre Inquisitionsdecreter* (5te Febr., 1ste April, 9de Sept. 1688, 30te Novbr. 1689), som fordömmende endeel navngivne qvietistiske Skrifter*). Man skulde efter den Maade, hvorpaa Bossuet har indledet sin Meddelelse af disse Actstykker, have ventet ganske andre Oplysninger. Thi for det Förste var det besynderligt at tale om Actstykker, som vare faldne Udgifveren i Hænderne (*qui sont tombés entre mes mains*), naar dermed væsentlig ikke meentes andre, end de Decreter og Buller, som allerede i et Decennium (1687—97) havde været bekjendte over hele Verden. Dernæst behövede Bossuet, for at oplyse, hvor farlige de qvietistiske Anskuelser kunde blive for Religion og Sædelighed, saa meget mindre at henvise til Pavens

*) De övrige Aktstykker i denne af Bossuet udgivne Samling have aldeles Intet med Molinos's Sag at gjöre, men angaae de qvietistiske Bevægelser i Frankrig.

og Inquisitionens Fordømmelsesdecreter, som han jo netop havde gjort Udviklingen af dette Æmne til Gjenstand for sin omhandlede Bogs (l'instruction sur les états d'oraison) Indhold. Hvad der yderligere skulde bevises, var derimod, at Molinos's Lære virkelig havde ført sin Ophavsmand til saa fordærlige praktiske Conseqventser. Dette fremlyser imidlertid ikke af de meddeelte Actstykker, uden forsaavidt der i disse gjentagne Gange erklæres, at „Michael Molinos har mundtlig og skriftlig lært og udövet Lærdomme, som stred mod den christelige Religions Sandhed og førte de Troende til de største Vildfarelser og alle Skjændigheder“. Hermed var dog ikke engang sagt, at Molinos selv havde udövet „alle de Skjændigheder“, hvortil hans Lære gav Anledning. Anklagen kunde have sin Gyldighed, dersom Molinos havde i sit Levnet f. Ex. viist den Foragt for de kirkelige Ceremonier, for Skriftemaal, Helgentilbedelse, Bodsövelser &c., som hans Lære synes at indeholde og hvilken den katholske Kirke betragter som Kjæteri og Ugudelighed, uden at han just derfor havde plettet sit Liv med saadanne Handlinger, hvilke Bossuets ovenanföerte Ytringer antyde og som et Rygte, hvis Sandhed er bleven ligesaa fast troet af Qvietisternes Modstandere som ivrigt benægtet af Molinos's Venner, tillagde ham, at han nemlig skulde have forföört fornemme romerske Damer, som havde fortroet sig til ham i aandelige Anliggender, til Utugt, og begaaet andre lignende Forbrydelser.

Man maa derfor vel antage, at Bossuet har ved disse sine Ytringer om Molinos's Hykleri og hemmelige Misgjerninger*) ikke blot havt hiin almindelige og derved tillige ubestemte Anklage, som indeholdes i de officielle Domme, for Öie, men ogsaa taget Hensyn til speciellere Oplysninger, hvilke vare blevne bragte tilveie ved den af Inquisitionen anstillede Undersögelse, navnlig fra de ved denne Leilighed optagne Vidneforhör. Men hvorfor har Bossuet da ikke meddeelt disse enten fuldstændigen eller i Udtog? — Denne Taushed har ogsaa givet protestantiske Skribenter An-

*) Voyez l'austerité apparente des discours de Molinos dans sa Guide Spirituelle, et si l'on en croit les bruits, sa fausse perseverance malgré ses retractations : cependant on sçait, qu'il étoit : Dieu a voulu mettre au jour son hypocrisie. *Instruct. sur les états d'Oraison* p. 385.

ledning til at erklære den hele Anklage mod Molinos, forsaavidt den gik ud paa, at han skulde have anvendt sin Lære til skjændige Forførelser og Misgjerninger, for en Opdigtelse, grundet i Had og Forfølgelsessyge hos det katholske Hierarchie. „Det havde været bedre” — siger *Weismann* (Memorabil. Eccles. I. p. 535) — „om Biskoppen af Meaux havde beviist speciem facti, end med rhetorisk Veltalenhed udbredt sig om Muligheden af de Vildfarelser og Synder, hvori selv aandeligsindede Mennesker kunne henfalde, hvad Ingen vil falde paa at tvivle om”. Ikke destomindre synes Bossuets Autoritet for stor til at man uden videre tør beskyldte ham for en saadan Letsindighed eller en saa oprørende Falskhed og Grusomhed, at han blot efter løse Rygter skulde have skjændet en Ulykkeligs Eftermæle, der til den Tid, hvor Bossuet udarbejdede sit Skrift, allerede paa niende Aar var berövet sin Frihed og i Egenskab af overbeviist Hæretiker var dömt til for sin Livstid at sone denne Bröde med et eensomt Fængsels Straf og Vanære*).

Desuden gives der endnu andre Omstændigheder, som maae tages i Betragtning, inden man fra Bossuets Tilbageholdenhed med at levere speciellere Oplysninger om Molinos's personlige Forhold, slutter til sammes Uskyldighed. For det Første vide vi ikke, i hvilken Udstrækning det var Bossuet tilladt at meddele alle de Oplysninger, hvoraf han var i Besiddelse med Hensyn til dette Punkt. Fordi der mellem Geistlige, som maaskee nød en større Tiltro hos de höiere kirkelige Autoriteter, circulerede Afskrifter af Molinos's Procesacter, turde derfor just ikke en enkelt af disse Mænd ansee sig bemyndiget til at offentliggjøre dem i deres Fuldstændighed. Dernæst kunde Indholdet af disse Acter, endog uden Hensyn til et udtrykkeligt Forbud mod deres offentlige Bekjendtgjørelse, være af den Beskaffenhed, at man maatte have Betænkelighed ved at lade dem komme til det store Publicums Kundskab. Vi have fra den nyeste Tid i selve den protestantiske Kirke et i flere Henseender mærkeligt Sidestykke til Molinos's Historie. I

*) Bossuet slutter sit ovennævnte Skrift (i A. 1697) med den Anmærkning, at medens man var i Begreb med at ende Trykningen deraf, var der indløben Efterretning om, at Molinos var död d. 29 Decbr. 1696, „efterat have modtaget alle Sacramenter med mange Kjendetegn paa Fortrydelse.”

Aarene 1835 til 1838 forhandlede de saakaldte *Muckeres* Proces i Preussen. Et Samfund i Königsberg, hvortil hørte nogle af denne Stads fornemste og meest dannede Personer af begge Kjøn, havde i længere Tid været udsat for den Mistanke, som dets Fiender udbredte om dets Medlemmer, at disse, under Paaskud af at opbygges og fremmes i den høist mulige religiøs-sædelige Fuldkommenhed, holdt Sammenkomster, hvor der blev övet Vellyst og Utugt af den meest raffineerte Art. Efter en for Consistoriet i Königsberg formelig reist Anklage bleve Samfundets Formænd, to Geistlige, *Ebel* og *Diestel*, af hvilke fornemmelig Ebel var en Mand af mange udmærkede personlige Egenskaber, der ogsaa som Taler og theologisk Skribent havde vundet et anseet Navn, foreløbigen suspenderede fra deres Embeder. Undersøgelsen varede i nogle Aar; Acterne, der beløb sig til 70 stærke Bind foruden 40 trykte Skrifter, sendtes mod Enden af Marts 1838 til Kammerretten i Berlin, som, efter at have indhentet ogsaa det Magdeburgske Consistoriums Betænkning, blev beordret til at fælde Dom. Ifølge det almindelige Rygte blev denne, paa Grund af at man ved de anstillede Undersøgelser fandt saamange og saa fornemme Personer indviklede i Sagen, indskrænket til Ebel og Diestel, som cassettes og hensattes i en Correctionsanstalt. Ligesom i Molinos's Sag er ogsaa ved Muckernes Proces Alt indhyllt i Hemmelighedens Slør: ligesom ved hiin er det kun fra Privatefterretninger af mere eller mindre paalidelig Art, og fra de offentlige *Domsakter*, at man indtil denne Dag har maattet hente nogen Kundskab derom*). Og aldeles som den gamle Weismann i det ovenfor anførte Citat med Hensyn til de af Bossuet bekjendtgjorte Actstykker i Molinos Sag, saaledes finder Referenten i Brockhaus's *Conversations-Lexicon der Gegenwart* 1840, Art. *Mucker*, „at det havde været ønskeligt, om man ved Dommen tilligemed Afgjorel-

*) En udførlig og, som det baade ved indre og udvortes Vidnesbyrd bekræftes, grundig og upartisk Fremstilling af *Muckersectens* Lære og Historie — dog affattet inden Kammerrettens Dom var fældet — vil man finde i *Illgens Zeitschr. für die historische Theol.* Neue Folge 2 B. 2 H. 1838: *Zuverlässige Mittheilungen über Johan Heinrich Schönherr's Leben und Theosophie, so wie über die durch die letztere veranlassten sectirerischen Umtriebe zu Königsberg in Preussen.*

sesgrundene havde gjort species facti offentlig bekjendte." Om det Önskelige i ubetinget Offentliggjörelse af Forhandlingerne i alle Criminaltilfælde vil der sagtens være forskjellige Meninger; men dersom man troer, at den preussiske Criminalret har handlet rigtigt i at unddrage Vidneforhörene i Muckernes Procès Publicums Kundskab, vil man ogsaa nödes til at indrömme, at den romerske Inquisition, efter sin Idee som geistlig Ret, kan have havt nok saa begrundet Föie til en lignende Fremgangsmaade i Molinos's Sag; og Bossuet kunde i et Skrift, der paa en vis Maade var at betragte som et Hyrdebrev i stor Stiil, endnu mindre finde det hensigtsmæssigt at give detaillerede Oplysninger, dersom disse virkelig indeholdt Kjendsgjæringer af ovennævnte Art.

Men, naar man saaledes i den Hemmelighedsfuldhed, der hviler over Forhandlingerne i Molinos's Sag, ikke ubetinget tör see noget Beviis for hans Uskyldighed, da denne Taushed maaskee netop hidrörte fra en saameget höiere Grad af Skyld hos den Anklagede: — vilde man paa den anden Side, dersom man endog kjendte de fjorten Vidners Udsagn, som skulle være forhörte, inden Inquisitionen afsagde sin Dom, neppe derved bringes til nogen fastere Overbeviisning om at Molinos virkelig havde gjort sig skyldig i de ham tillagte Misgjæringer. Thi otte af disse Vidner skulle være optraadte af egen Drift som Anklagere imod ham, efterat han var bleven fængslet, og sex andre har man aftvunget deres Udsagn ved piinlig Tortur. Men — som en af Qvietismens Forsvarere bemærker — de Folk, der af sig selv træde op for at anklage en Ulykkelig, pleie ikke at være af det bedste Slags, og hvad Inquisitionens Marterinstrumenter aftvang dem, paa hvilke disse bleve anvendte, vil man ikke være tilböielig til at skjænke megen Tillid; — „ces quatorze temoins n'en valent peut-être pas un bon"*).

Ikke mindre indskrænkede og dobbelttydige end de autentiske Kilder, hvorfra vi skulle hente vor Kundskab om Molinos's *Sæder og Opførsel*, ere de, til hvilke vi henvises for at kjende

*) Saaledes dömmes Udg. af Recueil de diverses pièces concernant le Quic-tisme, p. 325.

hans *Lære*. Det er lykkedes hans Modstandere i den Grad at tilintetgjøre ethvert Spor af hans rige skriftlige Efterladenskab, at vi nu kun have to trykte Værker og Fragmenterne af to Breve fra Molinos Haand, for at kunne dømme om hans Grundsætninger og Tænkemaade. Af disse Skrifter er det ene hans Hovedværk, den saakaldte *Aandelige Veiviser*, der indførtes i Verden med de meest glimrende Lovtaler af höitstaaende Geistlige og Theologer, som tildeels vare Medlemmer af den samme Ret, der tolv Aar senere fordömte det i de stærkeste Udtryk. Men denne Fordømmelse støtter sig dog nærmest til en Mængde Sætninger, der skulle være uddragne af Molinos's Böger og Haandskrifter i Almindelighed. Vi kunne saaledes ikke vide, hvorvidt disse Sætninger, der, lösrevne af deres Sammenhæng og berövede al Forklaring fra den Forbindelse, hvori de oprindeligen fandtes, danne et Slags System af de forfærdeligste Maximer, ere tagne fra Skrifter, til hvilke der ikke længer haves Adgang.

Imidlertid kan det ikke nægtes, at mange af disse Ytringer, der træffes af den pavelige Banstraale, deels gjenfindes, deels have deres Paralleler i Molinos's „Aandelige Veiviser”. Derimod er det et Spørgsmaal, om ogsaa Molinos virkelig har forbundet den Mening dermed, som Paven og Inquisitionen ved deres Fordømmelsesdecreter have fundet deri.

Medens nu Forsvarerne af Molinos's Lære have paastaet, at den af Jansenisterne paaberaabte Adskillelse mellem *question du fait* og *question du droit* med langt større Ret kunde gjøres gjældende for Molinos end for Jansenius med Hensyn til de af Paven fordömte Sætninger, findes der paa den anden Side selv blandt den Kirkes Theologer, som ikke fölte sig bundne ved den pavelige Autoritet, og hvilke derfor maatte antages for saameget mere upartiske Voldgiftsmænd, en saa stor Afvigelse i Betragtningen og Dommen over Molinos's Bog, at naar *Spener, Francke, Arnold* o. A. troede ved dens Bekjendtgjørelse sikkrest at kunne bevise, hvor uretfærdigen der var handlet mod dens Forfatter, og at gjøre Religionen en Tjeneste ved at oversætte og udgive den paa ny, meente *Jurieu* o. A., trods deres bittere Had mod den romerske Antichristen og hans Tjenere, at finde den Mistanke, som var

udbredt om Molinos's Usædelighed og Hykleri, altfor tydeligen bekræftet i hans eget Skrift*), hvilket erklæres for „det meest bedrageriske og ureneste Værk i Verden, med tilsyneladende Aandrigthed og Aandelighed og dog kun fuldt af store Ord, som enten ikke betyde noget eller ikke noget godt“. Alligevel har den i dette Værk indeholdte Lære hos mange hundrede tusinde Mennesker i forskellige Lande vakt en Begeistring, hvis almindeligste Anklage var den, at den vilde realisere et Ideal af religiøs og sædelig Fuldkommenhed, som det ikke er givet Menneskene at naae her paa Jorden**).

Jo færre og dunklere saaledes de offentlige Actstykker ere, hvorfra man skulde hente Kundskab om Molinos's Liv og Lære, desto begjerligere søger man til de Efterretninger, som Privatpersoner have meddeelt over denne Gjenstand, især fra en Tid, hvor de didhörende Begivenheder tildrog sig den almindelige Opmærksomhed.

*) „Quand nous lisons la Guide Spirituelle“ — siger *Jurieu (Traité historique, contenant le jugement d'un Protestant sur la Théologie mystique sur le Quiétisme &c. 1699, p. 94 sqq. 138 sqq.)* avec le peu d'attention qu'on a d'ordinaire pour les choses, auxquelles on prend peu de part, nous n'y voyons rien, qui nous scandalizât, ou qui parut favoriser les maximes d'un infame libertinage, qu'on lit dans la Bulle d'Innocent XI Mais après avoir examiné cette affaire avec l'exactitude nécessaire pour en voir le fonds et surtout après avoir lû la *Guide Spirituelle* avec une très grande attention et à plusieurs fois, nous avons été obligés de changer de sentiment. — *Nous avons donc trouvé dans la Guide de Molinos, sous un grand air de spiritualité, l'amas confus de toutes les impuretés, qu'on lui impute.* Et y joignant les écrits de ses disciples, qui en sont les commentaires, nous n'avons pû découvrir qu'on ait trop chargé les couleurs dont on nous peint le Quiétisme. — I *Acta Eruditorum* for 1687 findes *Franckes* latinske Oversættelse af den Aandelige Veiviser anmeldt, med kort Angivelse af de Sætninger, hvilke ere fordömt af Inquisitionen ved Decret af 28 Aug. 1687. Denne Angivelse afbrydes ved fölgende Slutningsreplik: Sed ohe jam satis est! Definimus igitur, et hæc hujusque *furfuris* alia dogmata toto pectore execramur. Non diffitemur autem, aliqua iisdem propositionibus inesse, quæ melioris commatis sunt; v. gr. *crucem voluntariam mortificationum esse onerosam et absque fructu; nullam creaturam nec Beatam virginem nec alios Sanctos in corde nostro sedere debere, quia id solus Deus occupare velit &c.* Absit vero, ut de illius in hujusmodi dogmatibus consensu nobis gratulemur!

***) On vit des hommes vertueux de toutes les classes, et qui portoient dans un coeur pur le désir de la plus haute perfection, se laisser surprendre par une sorte de beau idéal, sans en appercevoir les conséquences effrayantes. *Hist. de Fenelon, par Bausset, T. II. p. 11, ed. 1850.*

Om Qvietismen som *theologisk Lære og Retning*, om dens Forbindelse med den ældre Mystik, om dens Værd og dens Uværd handler en meget rig Literatur*). Ikke sjelden love Titlerne paa de didhörende Böger ogsaa Oplysning om *Molinos's Historie*, men forsaavidt de virkelig indeholde noget Mere, end et ganske almindeligt Omrids deraf, synes alle Meddelelser at kunne lade sig henhføre til nogle faa Kilder, hvis Benyttelse man overalt gjenkjender, selv hvor de ikke udtrykkelig paaberaabes.

Den Förste, der i den protestantiske Verden vakte Opmærksomhed for Molinos, var den bekjendte engelske Theolog, Dr. *Burnet*, död 1715 som Biskop i Salisbury, Forfatteren til *Hist. of the reform of the church of Engl.* I Aarene 1685 og 86 foretog Burnet, der havde paadraget sig den katholske Kong Jacob den Andens Unaade, en Reise til Frankrig, Schweiz, Tydskland og Italien. Sine Iagttagelser paa denne Reise meddeelte han i en Bog, der vandt meget Bifald og forplantedes i flere Udgaver og Oversættelser**), men ogsaa blev underkastet skarp Daddel, navnlig fra katholsk Side, da Forfatterens Iver imod Catholicismen ogsaa i dette Skrift lagde sig uden Forbehold for Dagen***).

*) Man vil finde den angiven hos *Walch*, *Bibliotheca Theol.* T. II. p. 1006 sqq., T. III. p. 817 sqq.; *Weismann*, *Memorab. eccl.* T. II. p. 574.

**) *Voyage de Suisse, d'Italie et de quelques endroits d'Allemagne et de France.* (Först udgivet paa Italiensk, derefter paa Fransk, endelig paa Tydsk, Leipzig 1687 hos Gleditsch; s. *Act. eruditorum A.* 1687 p. 551 sqq.)

***) Dersom Burnet af sit Had mod Catholicismen har ladet sig forlede til uretfærdige og urigtige Bedömmelser, da er det blevet ham rigeligen gjengjældt af katholske Skribenter. Som et Exempel og tillige som Oplysning om den Tone, hvori det 17de Aarhundredes theologiske Modstandere af forskjellige Confessioner pleie at omtale hinanden, vil jeg anföre den Dom, der findes over Burnet i *Memoires de Trevoux* f. Aaret 1715, p. 1096: *Mr. Burnet, évêque de Salisbury est mort; les Wigs, les Tolérans, ses maitresses le regrettent. Les bons Anglais le regardent comme un des principaux auteurs de troubles, qui ont tant cause de maux à l'Angleterre. Il a poussé la debauche jusqu'à la vieillesse. Scandaleux dans ses moeurs, furieux dans ses écrits, Historien sans sincerité, Theologien sans principes, sujet sans respect, Declamateur et rien de plus; Republicain d'inclination, fauteur de la Tyrannie, par interet Evêque Anglican et Protecteur déclaré des Presbyteriens; og hvorledes i Anledning af dette Vidnesbyrd en af Burnets samtidige Landsmænd, der af en Ven var bleven spurgt om, hvorvidt hiint Skudsmaal var sandt, afgav følgende Erklæring: Quod maculas attinet, quibus Dr. Burnetus in Diario Trivult. collatulatur, certe foedum ejusmodi characterem Virum istum nequa-*

Burnet opholdt sig i Neapel nogle Maaneder efter at Molinos var bleven fængslet af den romerske Inquisition. Følgende er den korte Notize, som han i denne Anledning har meddeelt i et Brev, dateret 8de Decbr. 1685:

„I Neapel har Molinos's nye Methode gjort saamegen Lykke, at man i denne Stad alene regner, at han har meer end 20000 Disciple. Da denne Mand har vakt endeel Larm i Verden, og hans Historie er urigtigt berettet, vil jeg fortælle noget derom. Det er en spansk Præst, som just ikke seer ud til at være nogen stor Theolog, og som vistnok ikke raisonnerer altfor godt, naar der er Spørgsmaal om at forsvare sine Meninger. Han er Forfatter til en Bog, kaldet *Aandelig Veiviser*, som er et Udtog af den mystiske Theologie. Dens væsentlige Indhold gaær ud paa, at i vore Bønner og vor øvrige Andagt er det bedst, ikke at hæfte sin Tanke paa noget sandseligt Billede, men ved en Troesact at opløfte sig til Gud, for i Stilhed at vente, hvorledes han vil virke paa os og hvad han vil indgive os for at lede os. Denne Vei foretrækker han for den, som lader os mangfoldiggjøre vore fromme Övelser eller som anbefaler legemlige Selvpiinsler. Han vil saaledes bringe alle Religionsövelser til en vis Simpelhed, som ikke skal være eiendommelig blot for Klosterfolk, men for alle Mennesker, og stræber derved til en almindeligere Reform. Der ere mange Præster i Italien og fornemmelig i Neapel, som anbefale denne Levemaade til deres Skriftebörn. Jesuiterne have opløftet et Skrig mod denne Methode, som om den gik ud paa at ödelægge det Herredømme, Overtroen har vundet over Folkene, at aabne Dörren for Sværmeri og at vække Uroligheder, som

quam meruisse, ut vix capiat, quisnam Jesuitis mendaces adeo relationes sup-
 peditare ausus fuerit. At hoc boni ominis et testimonii loco habendum, ferre
 eum non potuisse *Satanam*, quoniam post ipsius mortem tam turpibus men-
 daciis eum obruit . . . Pleraque odia Burnetum passum esse a rigidis quibus-
 dam Episcopalis, quia sæva eorum judicia de Presbyterianis ecclesiis haud
 probaverit, atque edito *de cura Pastoralis* libro plane egregio cordate et
 libere revelaverit nuditates Ecclesiæ Britannicæ, unde tamen religiositas et
 eruditio solida Burneti sole clarius pateat . . . Horrendam calumniam de scan-
 daloso cum foeminis commercio omni plane versimilitudine destitui, nisi forte
 ad nuptias Burneti ter iteratas alludere velint &c. S. *Weismann*, Monum.
 eccles. II. p. 878.

kunde bevirke et Schisma i Kirken. De have ogsaa paastaet, at han ikke tænkte rigtigt om Jesu Menneskehed, fordi han etsteds i sin Bog siger, at ogsaa uden Hjælp af Jesu Christi Menneskehed kan Sjælen hæve sig umiddelbart til Gud i sin Andagt. Jesuiterne have desuden paastaet, at nogle af Molinos's Disciple overtalede deres Skriftebörn til at troe, at de kunne communicere, uden at gaae til Skrifte. Dette mene de vil svække meget det Aag, hvorved de katholske Præster underkaste sig Folkets Samvittighed. Men ikke destomindre har Molinos fundet Understøttelse i Kongeriget Neapel og paa Sicilien ligesaavel som Venner og Disciple i Rom. Dette har nødt Jesuiterne (som en Provincial af deres Orden har forsikkret mig), da de saae, at de ikke formaaede at styrte ham, til at tage deres Tilflugt til en mægtig Konge, som for Öieblikket er dem hengiven, og at bede ham lægge sig imellem og forestille Paven, hvor farlige slige Nyheder ere. Det er vist, at Paven (Innocentius XI) kun forstaaer sig meget lidt paa denne Materie, og at han desuden er overbeviist om Molinos's Hellighed. Imidlertid er dog Molinos paa nogle Cardinalers Anklage, der have understøttet ovennævnte Fyrstes Iver, bleven tilligemed nogle af sine Disciple overgivet til Inquisitionen, i hvis Varetægt de befinde sig siden et Par Maaneder, skjönt de behandles vel, hvilket man troer at hidrøre fra den gode Mening, som Paven har om Molinos, om hvem han altid taler fordeelagtigen og siger, at han maaskee kan fare vild, men vistnok er en brav Mand. Forresten har Pasquino i Anledning af Molinos's Fængsling givet en Vittighed til Bedste. „Da nemlig en Mand var bleven dømt til Galeerne for et Ord, han havde sagt; en anden var bleven hængt for Noget, han havde skrevet; og paa samme Tid Molinos fængslet, hvis Lære fornemmelig bestaaer i, at man skal arbeide paa at sætte sin Sjæl i en fuldkommen Rolighed — hvoraf det kommer, at hans Disciple ere blevene kaldte *Quietister* — blev der gjort følgende Pasquinate: Se parliamo, in Galere; se scriviamo, impiccati; se stiamo in quiete, all' sant' Ufficio: e che bisogna fare? (Dersom vi tale, Galeierne; dersom vi skrive, Galgen; dersom vi holde os i Rolighed, Inquisitionen: hvad skal man da gjøre?) Iøvrigt ere Molinos's Disciple ikke forskrækkede ved den Behandling, som

han har lidt; og de haabe, at han vil slippe ud af Fængslet med Ære”.

Disse Meddelelser maatte snarere foröge, end tilfredsstillte den protestantiske Verdens Lyst til at kjende noget nöiere til Molinos Virksomhed og Skjebne. I Fölelsen deraf foretog en anden Engländer, der havde opholdt sig længere Tid i Italien paa den Tid, da de Bevægelser udbredte sig, hvorom her er Tale, at give deels nærmere Oplysninger, deels meddele Udfaldet af disse Begivenheder i et Skrift, som formodentlig först er forfattet paa Engelsk, men i sin franske Skikkelse förer Titlen: *Lettres écrites de Rome, touchant l'affaire de Molinos et des Quietistes; de l'inquisition, et l'état de la religion; de la politique et les intérieurs de quelques états d'Italie.* Amsterdam 1696*). Forfatteren, der ikke har angivet sig, röber sig i det Hele som en dannet og forstandig Mand, der med Beskedenhed omtaler sine Beretninger og oplyser de Hindringer, som lagde sig i Veien for at komme til nogen sand og fuldstændig Kundskab om en Sag af den Natur som Molinos's Historie. Endeel af hans Bemærkninger i denne Anledning ere ikke uvigtige, saavel ved Bedömmelsen af de Efterretninger, hvilke han selv, som af dem, hvilke Andre have meddeelt om Quietisterne og deres Modstandere. I Italien — siger han — taler man med större Forsigtighed om Alt, hvad der vedrörer Inquisitionen, end andensteds om Statshemmeligheder. Hvad Mistanke for crimen læsæ majestatis er andensteds, det er Beskyldningen for Kjætter i Rom. Med Fremmede indlade Italienerne sig snarere om enhversomhelst anden Gjenstand end om Religionsanliggender. De lægge imidlertid ingen Skjul paa, at de italienske Staters jammerlige og undertrykte Tilstand hidrörer fra den Indflydelse, som Geistligheden overalt udöver paa Regjeringen. De omtale Præsterne i Almindelighed som Folk, hvis Egennytte gjør dem haardhjertede og mistænsomme, og som benytte den Tid, hvori de have Indflydelse, til at berige sig selv og deres Familie. Men atter at

*) I en tidligere Udgave, Cölln 1688, findes udtrykkelig tilföiet paa Titelbladet, at Skriftet var at betragte som Fortsættelse og Supplement til Burnets Reisebeskrivelse. S. Acta eruditorum A. 1688, hvor Bogen anmeldes tilligemed den tyske Oversættelse deraf (Leipz. 1688).

søge Grunden hertil højere oppe i den katholske Religions eventyrlige Dogmer om Pavens Ufeilbarhed, Præsternes Ret til at aabne og lukke Himmelens og Helvedes Porte &c., det falder Italienerne ikke ind. Vel gives der iblandt dem Flere, der ligesaa lidt som vi andre troe disse Ting, men det er da som oftest mere Virkningen af Libertinisme og Ryggesløshed end af Under-søgelse om og Kundskab til Sandheden. Dette lader sig begribe i et Land, hvor ikke alene kjætterske Bøger vilde udsætte et Menneske for Fare, men selv den blotte Læsning af det nye Testamente paa Latin vilde gjøre En mistænkt, og hvor det er farligere at gjælde for en Kjætter end for en Atheist*.)” De overdrevne Forestillinger, der næredes i dette Land om Pavens, de Geistliges og Munkenes Hellighed og Ufeilbarhed, havde ved Siden af disse Personers Uvidenhed, Svaghed, Trædskhed, Hævn-gjerrighed og andre Laster, hvilke et noget længere Ophold i Italien gav Forfatteren tilstrækkelig Leilighed til at kjende, gjort et saadant Indtryk paa ham, at han erklærer snarere at ville op-give al Tro paa en guddommelig Aabenbaring, end at skjænke de Anskuelse og Lærdomme, hvilke her udgjorde den fornemste Gjenstand for Lærernes Underviisning, sit Bifald. „Det er overho-vedet den store Afsky,” siger han, „som alle Mennesker af nogen Aand og Kundskab føle for Munkenes og navnlig Jesuiternes Opførsel, hvilken det maa tilskrives, at en saa stor Mængde Men-nesker har viist sig gunstig stemt for Molinos, i det Mindste saa-længe dette Sindelag endnu ikke lod befrygte nogen Fare for deres Person.”

„Ved min Fortælling” — vedbliver han — „gjør jeg ikke For-dring paa at berette den hele Sag, ligesaa lidt som jeg vil svare for Sandheden af Alt, hvad jeg her meddeler. Thi i dette Slags Anliggender, hvor Interesse og Lidenskab sædvanligén have saa væsentlig Andeel, løber der altid en Mængde falske Rygter med,

*) „En ces pays ici — skriver den katholske Convertit Landgrev Ernst af Hessen Rheinfels i et Brev til Liebiz fra Venedig, dat. 20 Nov. 1680 — l'amertume et la haine contre l'heresie est si grande, qu'elle degene en manie, et que si on se pouvait passer de l'air seulement, on le feroit volontiers, parceque les heretiques s'en servent aussi.”

og Tingene blive fra een Side ligesaameget overdrevne, som fra en anden forringede, saa at Adskilligt af hvad jeg vil fortælle, maaskee ikke vil holde Prøve ved en stræng Undersøgelse; men jeg kan bestemt forsikre, at jeg selv hverken har opfundet eller tilföiet Noget, men vil ganske simpelt fortælle Tingene, saaledes som jeg har hört dem. Heller ikke har jeg letsindigen skjænket Tro til Alt, hvad jeg har hört; men jeg har anvendt min Dømmekraft, saameget det var mig muligt, paa at veie baade de Personers Troværdighed, som fortalte mig Noget, og Sandsynligheden af det, der fortaltes. De Folk, hvilke jeg skylder Beretningen om det Hele, vare retskafne og veltænkende. Det er sandt, at man ikke let fik dem til at tale om denne Gjenstand, og de gjorde det med megen Tilbageholdenhed. Derfor kan der gjerne være adskillige Ufuldstændigheder og Urigtigheder i den Fortælling, jeg vil give; men man maa være tilfreds dermed, thi det er Alt, hvad jeg har kunnet samle derom, og jeg har Intet lagt til af mit eget Hoved.”

Endnu inden disse Breve saae Lyset, udkom 1688 et fransk Skrift, ligeledes trykt i Amsterdam, under fölgende Titel: Recueil de diversés piéces concernant le Quietisme et les Quietistes, ou Molinos, ses sentimens et ses disciples. Medens Forfatteren til de ommeldte Breve mere slutter sig til Burnets Stiil og Fremstilling, og i det Hele har noget af en Verdensmands Tone, viser sig den ligeledes unavngivne Forfatter af Recueil &c. som en ivrig og hengiven Tilhænger af Molinos og af den mystiske Theologie overhovedet, men tillige som en meget forstandig, alvorlig og religiös Mand. Indholdet af denne Samling bestaaer i 1) en fransk Oversættelse af Molinos's *Aandelige Veiviser*. 2) en Afhandling, hvis Forfatter ligeledes er Molinos, om *den daglige Communion*. Endelig 3) Udtog af nogle Breve, som angaae Molinos's og hans Disciple. De to förste Breve ere af Molinos selv, det tredie af Erkebispnen i Palermo som Anbefaling for en italiensk Udgave, denne Prælat lod besörge i Aaret 1681 af Molinos's Aandelige Veiviser. „Hvad der i det sidste og fjerde Brev indeholdes af historisk Beretning” — siger Udgiverne i Fortalen p. 43 — „er uddraget af et *engelsk* Brev, som snart vil see Lyset tilligemed

fire andre, og som man uden Tvivl vil læse med megen Fornöielse." Dette Brev er netop det første i det ovennævnte Skrift: Lettres écrites de Rome, hvori der desuden findes to andre Breve (II. lettre contenant quelques Particularitez, qui regardent l'Inquisition, III. lettre touchant quelques états d'Italie, et leurs intérêts et Politique d'apresent). Man maa slutte deraf, at Udg. til Recueil &c. har kjendt Forfatteren til hine Breve, hvilke maaskee vare bestemte til at udgives med to andre, som dog ikke ere blevne offentliggjorte. Ved at give et Udtog af hiint „engelske Brev", som Udg. af Recueil pleier at kalde det, har han imidlertid indflættet adskillige egne Betragtninger, tildeels for at gjendrive Beskyldninger, der ere fremførte mod Molinos i Modstanderes Skrifter. Ligeledes har Udgiveren i den udførlige Fortale, der indleder Samlingen, med ikke mindre Varme end Indsigt ført et Forsvar for den mystiske Theologie og navnlig for Molinos's Aandelige Veiviser, som fortjener al Opmærksomhed. Han har ogsaa i Fortalen udkastet Planen til en fuldstændig Apologie for Qvietismen, som det var hans Agt at offentliggjøre, uden at vi vide, om en saadan nogensinde er kommen for Lyset. I denne Apologie var det ogsaa hans Hensigt at svare til de Indvendinger af Molinos's Modstandere, hvilke han endnu ikke havde gjendrevet. „Kun en eneste Ting" — siger han — „standser mig, og det er, at jeg har ikke tilstrækkelig positive Beviser til at godtgjøre, at nogle af de Sætninger, som jeg anseer for ikke at kunne forsvares falskeligen ere blevne tillagte Qvietisterne. Man maatte i denne Henseende være i Besiddelse af Breve fra Molinos eller af noget Skrift fra hans Disciple, hvori man udtrykkeligen forkastede disse Vildfarelser og lærte det Modsatte. Dersom der af en Million Venner, som den ulykkelige Molinos har havt, medens han var i Gunst, er bleven nogen tilbage for ham i hans Ulykke; dersom der af de tyve tusinde Breve, som han har skrevet, er undsluppet noget, som kan oplyse mit Æmne, da beder jeg indstændigen dem, som tage Deel i hans Skjebne, at sende det til mine Forlæggere."

Nogen egentlig ny Kilde har altsaa ikke staaet denne Qvietismens og Molinos's Forsvarer til Tjeneste foruden hiint engelske Brev. Alligevel finder man dog en og anden Notize, som ikke

hidrører fra dette, og som i Forbindelse med de skarpsindige Raisonsnements, hvilke vor Forfatter overhovedet veed at anstille over det givne historiske Stof, kaster et meer eller mindre opklarende Lys over Datidens Forhold.

Disse to Skrifter, som forresten begge bleve fordømte ved Inquisitionsdecret af 19de Marts 1692 (s. Actes de la Condemnation des Quietistes p. XLIX), ere blevne benyttede af Alle, som senere have skrevet over Molinos's Historie; og hvad der ikke lader sig öre tilbage til deres Beretninger, er for det Meste temmelig ubetydelige Oplysninger, af hvilke man maaskee endda finder de bedste i *Weismann's* *Introductio in Memorabilia ecclesiastica* Pars II. p. 530—543. Imidlertid er den Fremstilling, som disse Kilder give af Molinos's Sag, ikke ganske tilfredsstillende. Foruden den Dunkelhed, som hviler over mange Partier af de didhörende Forhandlinger, meddeles der ogsaa Adskilligt, om hvis historiske Sandhed man af indre Grunde maa nære Tvivl. Hadet og Mistanken til det katholske Hierarchie har i samme Grad stillet dettes Forhold til Molinos i et ugunstigt Lys som ladet oversee, hvorvidt Molinos og hans Tilhængere ved egen Skyld have draget den Forfølgelse over sig, for hvilken de bleve Offre. Naar der fra katholk Side paastaaes, at den romerske Stol ved denne Leilighed har fulgt en höist værdig og klog Fremgangsmaade, ligger der for de fleste protestantiske Beretninger den Forudsætning til Grund, at „Sagen mod Molinos fra Begyndelsen til Enden er bleven drevet af bittert Had, Misundelse og andre skjændige Lidenskaber” *).

Ved Udarbeidelsen af en ny Fremstilling af Molinos's og Qvietismens Historie har jeg forgjeves søgt efter endeel ældre Skrifter og Afhandlinger om dette Æmne, hvilke enten ere forsvundne, eller i det Mindste ikke findes blandt os; ligesom jeg uden videre Udbytte har raadspurgt de almindelige Værker over den christelige Kirkes og over Kjætternes Historie samt de bekjendte større historiske Lexica og Realencyclopædier. Derimod har jeg paa forskjellige andre Steder, f. Ex.

*) See *Arnold*, Umständlichere Nachricht von der ganzen Sache und Verfolgung des Mich. de Molinos S. 77. Denne Beretning, som findes meddeelt foran den af *Arnold* besörgede tydske Oversættelse af den Aandelige Veiviser, er et Udtog af samme Forfatters Kirchen- und Ketzehistorie III. Th. Cap. XVII.

i samtidige Lærdes Breve, i Datidens offentlige Tidender &c. fundet een eller anden Oplysning, som ikke ganske var uden Værd. Hvad jeg ved en ny Efterforskning og Behandling af dette Æmne troede at kunne opnaae, var, næst efter at bringe en, skjönt dunkel, dog meget mærkelig Begivenhed i Erindring, at give en saadan Fremstilling af Molinos's Virksomhed og Skjebne, som med større Upartiskhed, end der hidtil er bleven denne Sag tildeel, forbandt et Hensyn til Molinos's Hovedskrift, som deels har været tilsidesat i de tidligere Behandlinger af Qvietismens Historie, deels netop i Anledning af vore Dages theologiske Spørgsmaal turde have en egen Interesse. Thi det vil ogsaa her vise sig, „at det som bevægede sig i hiin Tid, ikke er at henregne til de døde og forbigangne Ting, men til de evige og nærværende Anliggender, der stedse paany ville sysselsætte baade det religiøse Cømyt og den grankende Aand*).

Professor *Westergaard* valgtes til Medlem af Ordbogscommissionen i den fratraadte Prof. *C. E. Scharlings* Sted.

Følgende Skrifter vare modtagne:

Corpus inscriptionum Græcarum auctoritate et impensis academiæ litterarum regiæ Borussicæ ex materia collecta ab Augusto Boeckio, academiæ socio, edidit Johannes Franzius Vol. III. fasc. III. Berlin 1850. Folio.

Astronomical observations made at the Radcliffe observatory. Oxford, in the year 1846 by Manuel J. Johnson M. A. Radcliffe observer. Vol. VII. Published by order of the Radcliffe Trustees. Oxford 1848. 8.

*) *Martensen*, Mester Eckardt. S. 2.